

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER: RETORIKK OG TILLIT

ARTIKLER OG INNLEGG

KONTAKTPRESTER FOR
HØRSELSHEMMEDE I NORGE?

LIKEVERDIGE LEMMER PÅ KRISTI KROPP
OG I MENIGHETENS FELLESSKAP

MÅNEDENS SALME

FRA BOKFRONTEN

SØNDAGSTEKSTEN

PÅSKENATT/OTTESONG

PÅSKEDAG

2. PÅSKEDAG

RETORIKK OG TILLIT

Vinteren har vært preget av flyktninger. Eller har den egentlig det? Hvor mange av oss har fått livet særlig påvirket av den tilstrømningen som har funnet sted? For de aller fleste av oss har vinteren ikke vært preget av flyktninger i det hele tatt. Velferdsstaten er ikke rokket, og hvis det er skapt noen grad av faktisk usikkerhet, har denne mer med oljepris enn med flyktninger å gjøre.

Kanskje er det riktigere å si at vinteren har vært preget av en intens debatt om flyktninger. Eller har den egentlig det? Forliket som ble inngått på Stortinget på seinhøsten, var så bredt at bare SV stilte seg utenfor. Da kan man knapt nok hevde at det har vært en dyptgående uenighet om Norges respons på det som omtales som en krise for Europa. Det er riktig at vår nåværende regjering har en grunnleggende

mer innvandringskritisk holdning enn noen regjering vi har hatt på lenge. Det er også riktig at de siste 40 forslagene fra statsråden er omdiskutert. Men høstens viktige forlik i Stortinget var altså godt forankret, også i opposisjonen.

Nei, først og fremst har vinteren vært preget av en intens debatt om *retorikken* i debatten om flyktningestrømmen til Norge. Denne debattens brennpunkt har et navn, og det er innvandrings- og integreringsminister Sylvi Listhaug fra Frp. Regjeringens innvandringspolitikk har ikke vært spesielt omstridt. Men Listhaug har *begrunnet* og *forsvart* regjeringens politikk med en retorikk som har vakt sterke reaksjoner. Er det noe å bli så oppbrakt over? Det er jo bare retorikk?

Jeg er glad for at kirken kan være en motstemme overfor uønskede og farlige tendenser i samfunnsutviklingen.

Retorikk i en moderne forstand av ordet blir gjerne definert som læren om overtalelse. Mer utdypet kan det sies at retorikken er ”evnen til å se de sider ved en sak som kan utnyttes på en måte som gjør den troverdig, og evnen til å framstille dette på en måte som vekker interesse”. (K.A. Morland: Å forkynne Guds storverk. Verbum 2007) Listhaug har brukt ulike retoriske bevismidler i sin framstilling av regjeringens og sine egne synspunkter.

- Logos-argumentasjon kan vi for eksempel gjenfinne i argumentene om at det er billigere og mer effektivt å hjelpe flyktninger og andre nødlidende der de er, et synspunkt som et stykke på vei kan belegges, isolert sett. Nødvendigheten av å signalisere en streng linje for å hindre at de som ikke har beskyttelsesbehov, drar ut på en fåfengt og dyr reise, kan sannsynligvis også støttes av empiri. Det språklige virkemidlet som brukes, er en mantra-liknende gjentakelse.
- Patos-argumentasjon knyttes til utsagn om frykten for egne barns fremtid eller til språklige allusjoner, slik som at flyktninger ikke kan forvente å bæres på gullstol inn i landet. Følelsen som søkes vakt, er forargelsen over at noen kanskje utnytter et altfor snilt regime.
- Etos-argumentasjon ses i den beherskede standhaftigheten som statsråden har bevart i en voldsom mediestorm. Gjennom dette skaper hun et inntrykk av tydelighet, tåleevne

og fasthet. Likevel er det trolig her Listhaug kan ha forregnet seg. Når det handler om nødlidende mennesker, kan den distanserte standhaftigheten overdrives slik at statsrådens etos og troverdighet svekkes snarere enn styrkes – for vi er avhengige av å ha tillit til at hun faktisk vil det beste for alle og ikke bare for de allerede privilegerte.

Striden rundt Listhaug har også involvert Den norske kirke. I skarpe ordelag har hun kritisert kirkens biskoper for konsekvent å anbefale venstresidens løsninger på kompliserte, politiske spørsmål. Denne kritikken er ikke ny. I 2015 meldte to stortingsrepresentanter seg ut av kirken med begrunnelse i kirkens politiske engasjement i konkrete saker. Dette kan forstås som politiske markeringer og bare det. Men så enkelt er det trolig ikke; utmeldinger av kirken gjøres sjelden opp uten en tapskonto også for den som melder seg ut. Det er alvorlig ikke lenger å kjenne seg akseptert og hjemme i den kirken man hører til i og har utøvd sin tro i.

Biskopene har forsvart sitt engasjement godt, selvsagt også med retoriske virkemidler. Det er åpenbart at kirken har et ansvar for å si klart i fra når samfunnets politikk bryter med grunnleggende etiske verdier som barmhjertighet og rettferdighet. Jeg er glad for at kirken kan være en motstemme overfor uønskede og farlige tendenser i samfunnsutviklingen. Samtidig er det minst to grunner til at kirkens ledere må tenke seg grundig om hvis det etiske engasjementet skal lede til konkrete anvisninger i kompliserte politiske spørsmål.

For ingen gidder å høre på den som har mistet troverdigheten.

For det første er det nødvendig å vurdere nøye om man går ut over sitt kompetanseområde og ved det svekker troverdigheten i den spesialkompetansen kirken *faktisk* har: Teologisk, etisk refleksjon. Prest og stipendiat Ole Jacob Løland uttrykte noe av denne bekymringen i et innlegg i Klassekampen i november: *”Det kirken gjør i sak etter sak, er å spille med sin moralske kapital som mennesker trenger i det øyeblikket kirken virkelig kan stå opp for menneskeverdet på troverdig vis. Min bønn er at kirken tar det etiske og teologiske*

holdningsarbeidet sitt mer på alvor før den kaster seg inn i partipolitiske feider hvor enytidighetene ofte dekker over dilemmaene.” Prost Trond

Bakkevig har gitt uttrykk for

den samme bekymringen. Det er interessant at begge disse røstene samtidig plasserer seg langt unna Frp og Listhaug i selve saken.

For det andre er det viktig å ta på alvor det utenforskap som kan oppleves hvis egne motiver og politiske løsninger blir devaluert av kirkens ledere. Derfor er det en fordel om konkrete ytringer fra kirken, inn i politiske beslutningsprosesser, ledsages av en anerkjennelse av andres gode vilje og rett til å anbefale andre veier til gode løsninger.

Og da er vi tilbake til utgangspunktet: Også kirken er avhengig av retorikk og tillit. Så blir de stående disse tre: Logos, patos og etos. Men størst blant dem er etos. For ingen gidder å høre på den som har mistet troverdigheten.

.....
SJUR ISAKSEN
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

KONTAKTPRESTER FOR HØRSELHEMMEDE I NORGE?

AV EYOLF BERG, PREST, SEKRETÆR I IVSS CHURCHEAR
EYOLF.KIRILL@NORDISKKATOLSK.NO

VOKSENDE ANTALL HØRSELHEMMEDE

Det moderne samfunn, spesielt i byene, preges av en alle steder nærværende støy, noe som resulterer i et raskt økende antall hørselshemmede mennesker.

Når vi i dag snakker om hørselshemmede, snakker vi ikke om eldre mennesker som går til gudstjenester og møter ”av gammel vane”. Det vi tidligere kalte alderstunghørhet, er i dag et fenomen vi møter blant mennesker helt ned i begynnelsen av 30-årsalderen – og enda yngre. Dette henger sammen med det generelt økende støynivået i samfunnet, ikke minst med det høye støynivået på musikken i ungdomskulturen, både på konserter og i form av portable musikkianlegg med ørepropper, slik vi ser på gaten, på busser og nesten over alt rundt oss. De hørselsskadene som tidligere kom etter et langt yrkesliv, kommer nå nesten før yrkeskarrieren er påbegynt. Dette er ressurssterke mennesker som ikke er takknemlige for ”smuler fra de hørendes bord”, men som krever sin selvsagte rett til å bli inkludert i det som skjer.

I tillegg kommer alle de som er hørselshemmet fra fødsel av, genetisk eller av andre grunner, eller som får svekket hørselen av sykdom eller skader. I vår tid har også disse en helt annen selvbevissthet enn de hadde for få årtier siden.

HØRSELHEMMEDETS BEHOV

En hørselshemning kan variere fra det nesten umerkelige, som ikke skaper problemer i hverdagen, til total døvhets. De fleste hørselshemmede befinner seg et sted mellom disse to ytterpunkt-

tene. Felles for dem er imidlertid at en direkte kommunikasjon fra munn til øre ofte er problematisk. Det hjelper ikke for den som snakker, å heve stemmen, for det skaper i mange tilfeller bare støy som gjør det enda vanskeligere for den hørselshemmede å oppfatte hva som sies. Et hørselstap er nemlig ikke ensbetydende med at man oppfatter alt på et lavere lydnivå. Det kan være spesifikke frekvenser som blir borte – eller spesifikke lyder; konsonantene forsvinner først. For å bøte på dette bruker de fleste hørselshemmede høreapparater.

Skal man kommunisere med en høreapparatbruker i et større lokale, for de mer alvorlige hørselstap også i én-til-én-kommunikasjon, kreves det også tilpasning på den talendes side. Det kan være så enkle tilpasninger som hvor man plasserer seg i rommet i forhold til lys og skygge, men det er også snakk om tekniske tilpasninger i form av teleslynge og andre typer tekniske anlegg.

Skal kirken nå fram til den stadig voksende gruppen hørselshemmede, trengs det kompetanse hos kirkens medarbeidere. Jeg snakker da ikke om spisskompetanse hos hver eneste prest, diakon eller kateket, men om en kompetanse som finnes tilgjengelig regionalt, gjerne på prostiplan.

ERFARINGENE FRA DANMARK

I forrige nummer av LK skrev Søren Skov Johansen om den danske ordningen med kontaktprester for hørselshemmede. Johansen er landsdelsprest for hørselshemmede vest for Storebælt. Han er antakelig Europas best utdannede kirke-

medarbeider på dette området og nyter stor anerkjennelse og respekt for sin kompetanse.

Som Johansen skrev i sin artikkel, har man i Danmark siden begynnelsen av 1980-tallet hatt en ordning med kontaktprester for hørselshemmede rundt om i landet. Idealet er en kontaktprest i hvert prosti, men i noen tilfeller er to eller flere mindre prostier sammen om én kontaktprest.

Kontaktprestene står under faglig tilsyn og veiledning av en landsdelsprest for hørselshemmede. Det er to av disse, én på hver side av Storebælt. Landsdelsprestene har ansvar for opplæringen av kontaktprestene og kaller jevnlig inn til kurs og faglig oppdatering, også på det tekniske området.

Ordningen med kontaktprester for hørselshemmede i Danmark har vist seg å ha uvurderlig betydning for å integrere hørselshemmede i Folkekirkens menigheter. I noen tilfeller arrangeres det egne, regionale gudstjenester som er spesielt tilrettelagt for hørselshemmede, men den viktigste virksomheten foregår i og overfor den enkelte lokalmenigheten. Jeg har også inntrykk av at kunnskapen om hørselshemmede og deres behov er større blant danske menighetsprester enn det som er tilfelle i mange andre land, Norge inkludert, antakelig som en følge av at alle prester har en kontaktprest i sitt nære kirkemiljø.

Kontaktprestene

- er rådgivere når det skal installeres teleslynge eller andre tekniske hjelpemidler i kirkene.
- fører i en viss grad tilsyn med at eksisterende anlegg fungerer tilfredsstillende, og gir råd om nødvendig vedlikehold.
- gir råd og eventuell opplæring til prester og andre kirkelige medarbeidere som gjerne vil lære å kommunisere bedre med hørselshemmede menighetsmedlemmer.
- bistår vanlige kirkegjengere som opplever at deres hørselsproblemer ikke blir tatt på alvor av lokale kirkelige medarbeidere.
- tilbyr sjelesorg til hørselshemmede som ønsker å snakke med en sjelesørger som har særlig kompetanse i kommunikasjon med hørselshemmede.

FORSØK I TUNSBERG BISPEDØMME

Tunberg bispedømme, som hittil har vært Norges eneste korporative medlem av det internasjonale forbundet for sjelesorg blant hørselshemmede, IVSS Churchear, startet på 1990-tallet et forsøk med to kontaktprester for hørselshemmede, én i Buskerud og én i Vestfold. Jeg har aldri sett noen tilbakemelding om hvordan dette fungerte i Buskerud, men i Vestfold ble det iverksatt en gjennomgang av teleslyngeanlegg i kirkene, samt oppfordret til å installere slike der det ikke fantes. Det ble anskaffet teksttelefon¹ på kontaktprestens kontor, og kontaktpresten ble av både prost og biskop sterkt oppfordret til å engasjere seg i IVSS Churchear og delta på denne organisasjonens konferanser. Det ble endog lagt inn ekstra lønnsmidler i denne funksjonen. Ble det arrangert gudstjenester med tilrettelegging for hørselshemmede, f.eks. med tegnspråktolk, sørget kontaktpresten for at dette ble gjort kjent for de aktuelle miljøene, deriblant for Døves menighetsutvalg i Vestfold.

Da undertegnede sluttet i 1998, ble det dessverre ikke utpekt noen ny kontaktprest, og ordningen visnet bort og lå brakk i over ti år. For få år siden ble det imidlertid utpekt en kontaktdiakon for hørselshemmede i Tunberg bispedømme, diakon Kurt Homme i Nedre Eiker. Han har et tydelig engasjement for saken og er i ferd med å opparbeide seg kompetanse både gjennom IVSS Churchears konferanser og i kontakt med nettopp landsdelsprest Søren Skov Johansen i Danmark.

KONTAKTPRESTER OG DØVEPRESTER – KONKURRANSE ELLER SYNERGI?

Noen vil spørre: Hva skal vi med kontaktprester for hørselshemmede? Vi har jo døveprestene! Vil ikke en slik ordning med kontaktprester komme i et konkurranseforhold til det arbeidet døveprestene driver? Erfaringene fra Danmark tilsier at dette er en ubegrunnet bekymring. Det døvekirkelige arbeidet henvender seg til en gruppe som i stor grad utgjør en språklig – og på mange måte kulturell – minoritet i samfunnet, de tegnspråklige. Også Danmark har sine døveprester og døvemenigheter, et arbeid som blomstrer på sine

egne premisser – og som fortsatt skal gjøre nettopp det. Kontaktprestene henvender seg til talespråklige hørselshemmede som har sin språklige og kulturelle identitet samme sted som normalt-hørende. Selv om mange av dem kunne hatt stor nytte av tegnspråk som tilleggs- eller støttespråk, er det dessverre de færreste av dem som har tegnkompetanse. De vil falle like mye – eller mer – utenfor i et døvemiljø som i et ikke tilrettelagt hørende miljø. I mange tilfeller vil kontaktprestene kunne fange opp isolerte døve og etablere kontakt mellom disse og døvemeninghetene, og på sin side vil døveprestene kunne etablere kontakt mellom hørselshemmede som de ser ikke vil kunne finne en naturlig plass i en tegnspråklig meninghet, og vedkommendes nærmeste kontaktprest. I mange tilfeller vil det også være aktuelt å samarbeide om tilrettelagte gudstjenester, samt å informere når kontaktpresten får kjennskap til at det skal avholdes en lokal gudstjeneste der tegnspråktolk skal medvirke, f.eks. i forbindelse med dåp eller konfirmasjon der det er døve i familiene.

KONFERANSE MED FOKUS PÅ DEN DANSKE ORDNINGEN MED KONTAKTPRESTER

IVSS Churchears konferanse for sjelesorg blant hørselshemmede 2016 avholdes på Løgumkloster i Danmark 18.–22. august i år. Landsdelsprest Søren Skov Johansen er en sentral bidragsyter ved denne konferansen, og den danske ordningen med kontaktprester vil stå sterkt i fokus med egne workshops. Det vil forundre meg sterkt om ikke møtet med landsdelsprest Johansen, samt med tilstedeværende kontaktprester, ikke setter spor etter seg i flere av de landene som sender deltakere på konferansen.

Konferansens tema er ”Hearing only with the ears?”, med utgangspunkt i Rom 10,17. Det vil bli lagt vekt på at Paulus’ ord innebærer mellommenneskelig kommunikasjon på mange flere plan enn bare fra øre til munn, ikke minst visuelt.

Mer info om konferansen, samt påmeldingsskjema, finnes på <http://churchear.org/index.php?id=140>.

UTFORDRING TIL DEN NORSKE KIRKE

Selv om det finnes klare forskjeller mellom Danmark og Norge, er likhetene større enn forskjellene. Både Den danske og Den norske kirke er folkekirker med et flertall av landets befolkning som medlemmer, og begge land er i den situasjonen at antallet hørselshemmede vokser raskt, og av samme årsaker. I Danmark arbeides det systematisk og målbevisst for at talespråklige hørselshemmede skal kunne finne sin plass i sine lokale menigheter sammen med dem som ellers utgjør deres sosiale nettverk. Dette er et arbeid som mangler i Norge, med unntak av det som har vært forsøkt i Tunsberg. Riktignok har mange (de fleste?) kirker i dag teleslyngeanlegg. Mange av disse anleggene er imidlertid gamle, og mange fungerer dårlig, dels grunnet manglende vedlikehold, dels grunnet feil ved installeringen. Og i noen tilfeller brukes ikke anleggene fordi de som skal betjene dem, ikke har den nødvendige kunnskap eller endog mangler forståelse for behovet.

Også Den norske kirke trenger spisskompetanse på kommunikasjon med hørselshemmede. Hva med å lære av danskene? De har funnet en ordning som synes å fungere – godt. Jeg ser for meg en ordning med f.eks. tre fast ansatte landsdelsprester med et overordnet faglig ansvar. Antakelig bør disse være ansatt av et nasjonalt organ, slik tilfellet er i Danmark (Kirkeministeriet). Foruten sin teologiske utdanning må de også ha utdanning innen hørselsteknologi og kommunikasjon med hørselshemmede. Under deres faglige tilsyn utpekes lokale prester eller diakoner (Diakontjenesten har en helt annen status i Norge enn i Danmark) som kontaktpersoner, f.eks. på prostnivå, som lokale/regionale ressurspersoner med ansvar på linje med det de danske kontaktprestene har. I en oppbyggingsfase vil en slik ordning utvilsomt kunne hente faglig rådgivning fra Danmark der den største kompetansen innen dette feltet finnes i dag, men målet må jo være å stå på egne ben.

Landsdelsprestene vil få hovedansvaret for opplæringen av kontaktprestene, men mye kompetanse kan også hentes via IVSS Churchears konferanser annet hvert år. Danskene har vist at det er mulig å hente hørselshemmede som har

følt at de har falt utenfor, inn igjen i menighetene – og beholde dem der. Skal vi være dårligere her ”nørdst i grendom”?

¹ Teksttelefon er i dag en teknologi på full fart ut. SMS og chatteprogrammer (som f.eks. Viber [viber.com – gratis, også internasjonalt]) på pc og mobiltelefon har overtatt de funksjonene som teksttelefonen hadde.

luther

Harald Hegstad
GUD, VERDEN OG HÅPET
INNFØRING I KRISTEN DOGMATIKK
379,-

Hvem er Jesus Kristus? Hva betyr det at mennesket er skapt i Guds bilde? Hva kjennetegner det kristne fellesskapet? Dette er bare noen av de spørsmålene en grunnbok i dogmatikk forsøker å besvare. Boken behandler de ulike temaene med utgangspunkt i Bibelen, redegjør for hvordan kirkens lære har blitt formulert gjennom historien og drøfter hvordan kristen tro best kan formuleres i dag.

Boken tar utgangspunkt i luthersk kirkelig tradisjon, men i større grad enn tidligere fremstillinger reflekterer boken over dagens økumeniske situasjon. Alle som vil ta et dypdykk i kristen tro, vil ha stor glede av boken.

Denne boken er et viktig og solid bidrag til studiet i dogmatikk. Boken anbefales som en oppdatert og gjennomarbeidet innføring i hovedtrekkene i kristen tro og lære.

Jan-Olav Henriksen, professor i systematisk teologi, Det teologiske Menighetsfakultet.

Gud, verden og håpet gir en god innføring i hva evangelisk-luthersk kristen tro kan være i dagens norske kontekst: Klart strukturert, godt valgte problemstillinger, rik på troens forankring i Skriften og informert av nyere økumenikk. Et godt valg for førsteårsstudenter i teologi/religion eller andre med interesse for skoloring til kirkelig tjeneste.

Gunnar Innerdal, førsteamanuensis i systematisk teologi, NLA Høgskolen

www.lutherforlag.no

LIKEVERDIGE LEMMER PÅ KRISTI KROPP OG I MENIGHETENS FELLESSKAP

– MELLOM FORPLIKTELSE, MULIGHET OG BEGRENŚING

FOREDRAG VED NORDISK NETTVERKSKONFERANSE I HURDAL, 23. SEPTEMBER 2015

AV BISKOP ATLE SOMMERFELDT
AS747@KIRKEN.NO

Utgangspunktet for dette foredraget er visjonen i den nylig utgitte boken "Helt med", redigert av Sølvi Dahle og Tor Ivar Torgauten. Her tegnes visjonen av et fellesskap for alle, uavhengig av funksjonsevne. Visjonen bringer oss videre fra de nødvendige tilrettelagte fritidstilbudene til reell inkludering i ordinære fritidstilbud. Alle aktører utfordres, ikke minst tros- og livssynssamfunnene. Forutsetningen for å realisere visjonen i kirken, og særlig i Den norske kirke, er at vi bygger et bærekraftig teologisk grunnlag for en slik inkluderende kirkelige praksis. I det følgende gir jeg et bidrag til samtalen om dette.

KIRKEN – KONSTITUERT AV GUDS HANDLING

Kirkemøtets vedtak i 2012 "Inkludering og tilrettelegging. Mennesker med utviklingshemming i Den norske kirke", fastslår at "alle mennesker skal ha samme mulighet til å delta og høre til i den lokale kirkes fellesskap som likeverdige medlemmer, uavhengig av funksjonsevne og livssituasjon". Dette forankres teologisk med henvisning til Kirkerådets vedtak i 2009 (KR 57/2009), der det heter:

"Den norske kirke har sitt grunnlag i Jesu liv, død og oppstandelse. Den består av mennesker som ved dåpen er satt inn i fellesskap med Gud og med hverandre. Dette betyr at alle døpte har lik rett til å tilhøre kirkens fellesskap..." (pkt1)
"Troen er en gave som skapes av den treenige Gud, uavhengig av intellektuell utrustning eller kommunikasjonsevne. Troen er Guds verk, ikke en menneskelig prestasjon." (pkt 2)

KMs konklusjon i 2012 står fast, men jeg vil i

dette bidraget gi en noe annen forankring av denne konklusjonen enn det Kirkerådet gjorde i 2009. Etter min oppfatning er den ekklesiologiske grunnforståelsen i Kirkerådets vedtaket ikke tydelig nok på at kirkens konstituerende kjerne, som er forvaltningen av Ord og sakrament, er grunnlaget for et inkluderende fellesskap og for likeverdighet i kirken. Det er ikke "fellesskapet av de troende" som konstituerer kirken, men Guds handling i Ord og sakrament.

Kirken grunnlegges ved at den korsfestede Jesus er den oppstandne Kristus. Han er

"... den usynlige Guds bilde, den første fødte før alt det skapte. For i ham er alt blitt skapt, i himmelen og på jorden, det synlige og det usynlige, troner og herskere, makter og åndskrefter – alt er skapt ved ham og til ham. Han er før alt, og i ham blir alt holdt sammen. Han er hode for kroppen, som er kirke. For i ham ville Gud la hele sin fylde ta bolig, og ved ham ville Gud forsones alt med seg selv, det som er på jorden, og det som er i himmelen, da han skapte fred ved hans blod på korset." (Kol 1,15–20)

"Dette mysteriet har vært skjult gjennom alle tider og alle slekter og ble åpenbart også for folkeslagene, nemlig ved at Kristus er blant dem og gir håpet om berligheten." (Kol 1,27b)

"Håpet om berligheten er forankret i at Kristus "kledde maktene og åndskreftene nakne og stilte dem fram til spott og spe da han viste seg som seierherre over dem på korset." (Kol 2,15)

Men hvordan kan folkeslagene se at Kristus er midt i blant dem etter at den første generasjonen av vitner ikke lenger kan fortelle det? Finnes det noe sted der den usynlige Guds bilde er til stede i historien og i menneskers virkelighet?

Det er dette mysteriet kirken er sendt til alle slags folk for å forvalte. I den økumeniske kirke er denne tilstedeværelsens mysterium uttrykt synlig i sakramentene – i vår lutherske tradisjon strengt koblet til dåp og nattverd. Begrensingene i vår tradisjon i antall sakramenter er knyttet til at sakramentene skal ha det synlige og stofflige uttrykk for Kristi tilstedeværelse. Slik understrekes inkarnasjonens virkelighet. Gud ble menneske av kjøtt og blod, og derfor identifiserte Gud seg med jorden og det skapte. Guds tilstedeværelse kan sanses og erfares i skaperverkets midler fordi hele mennesket og hele skaperverk tilhører Gud. I inkarnasjonen er det absolutte skillet mellom Gud og skaperverk derfor opphevet.

Når sakramentene består av vann, grunnlaget for alt levende liv, og fruktene av samvirket mellom natur og menneske i brød og vin, bekreftes menneskets verdighet fordi skapelsen bekreftes. Også menneskets likeverdighet bekreftes i elementene når skapelsens virkelighet bekreftes; da bekreftes også at alle mennesker er skapt i Guds bilde.

Når den korsfestede og oppstandenes tilstedeværelse i vår virkelighet uttrykkes i sakramentenes sammenbinding av Gud og skaperverk, synliggjøres også at ”i Kristus sammenfattes alt i himmel og på jord” (Ef 1,10).

Er dette til å forstå?

”Nei, vi forkynder et mysterium”, sier Paulus til kirken i Korint, ”Guds skjulte visdom ... det som ikke kom opp i noe menneskehjerte ... det har Gud åpenbart for oss ved sin Ånd.” (1 Kor 2,7;9–10)

Denne Åndens åpenbaring har Gud knyttet til sakramentenes bruk. Guds løfte er at Den hellige ånd er til stede og virker i sakramentene. Dette behøver vi ikke å forstå eksklusivt. Ånden virker der den vil. Men vi kan hvile i at Gud har lovet å være tilstede med sin hellige Ånd. Det frigjør oss fra indre og ytre forventinger om opplevelse av Åndens brus for å kunne tale om Den hellige ånd i våre liv. Den hellige ånd – og ikke vår egen tolkning eller erfaring – gir oss del i sakramentenes og troens store mysterium – at i den kors-

festede og oppstandne Jesus Kristus gir Gud hele menneskeheten og hele skaperverket del i Guds kjærlighet i en ren nådehandling.

SAKRAMENTENE ER GRUNNLAGET FOR LIKEVERD

Dåpen er det synlige uttrykket for at menneskene – alle slags folk og mennesker – blir deltager i Jesu kamp og seier over synd og død ved å bli begravd med ham og få del i oppstandelsens seier over makter og åndskrefter (Kol 2,12–15). Det er ikke den døptes egenskaper, men Jesu kamp og seier som gir den dømte del i håpet om herlighet.

Dåpens element og ritual gjør ikke forskjell på folk. I kirkens historie har samfunnet – og kirken som et speil av samtidens tidsånd – plassert mennesker i ulike kategorier av verdighet. Dette skjer på tross av at Jesus i sitt virke konsekvent brøt ned datidens skiller mellom mennesker og reiste opp alle de ulike kategoriene mennesker datidens religiøse myndigheter ekskluderte: Enker, barn, kvinner, syke, spedalske, hedninger, enslige kvinner, okkupasjonsmaktens soldater og funksjonærer. Mens den gamle paktens tegn gjorde forskjell på folk ved at tegnet var knyttet til ett folkeslag og ett kjønn, ble den nye paktens tegn vannet som alle mennesker og hele skaperverket er like avhengig av, og som er synlig for alle. Sterkere kan ikke likeverdigheten understrekes.

I vår kirke har vi fratatt mennesker muligheten til fysisk å bli minnet på Guds handling i dåpen. Vi har f.eks. ikke dåpsvann tilgjengelig ved inngangen som vievann. Slik fratart vi oss selv likeverdighetens uttrykk når en går inn i det hellige rom. Sammenholdingen av likeverd og helighet blir dermed svekket. Desto viktigere er det at det ofte er dåpshandling i søndagens hovedgudstjeneste. Da blir alle dømte minnet på og får bekreftet sitt og alles likeverd samtidig som de blir minnet på sin egen delaktighet, sammen med andre, i Jesu kamp og seier og grunnlaget for sitt håp om herlighet. Jeg ser med glede at sanselige dåpspåminnelser på ulike måter nå finner veien inn i gudstjenestene og kirkerommene våre og slik skaper den likeverdighetsplattformen Gud har gitt oss, tilgjengelig for alle.

Nattverden er sentrum i kirkens gudstjeneste-feiring. Gudstjenesten er i bunn og grunn en feiring av at Gud kommer oss i møte som korsfestet og oppstandne i brød og vin. Vi feirer at vi kan se at den korsfestede og oppstandne er i blant oss og derfor gir oss en konkret forankring for håpet om herligheten.

Nattverden er ikke et symbol for fellesskapet mellom mennesker og feiring av dette; nattverden er det sted der den korsfestede og oppstandne er reelt til stede – i vår kirke når brødet og vinen blir gitt og deretter spist og drukket – når det er i bruk. Nattverden er uttrykk for Guds fortsatte vilje til å ha fellesskap med oss.

Den uttrykker Guds fortsatte deltagelse i vår kamp ved at vi mottar brødet og vinen fysisk, og vi smaker og kjenner den korsfestede og lidende Gud. Nattverdens legeme og blod er den oppstandnes legeme og blod. Nattverden gir oss derfor del i den korsfestedes seier over synd og død. Gud deltar i vår lidelse, og Gud gir oss deltagelse i Guds seier over døden og dødskreftene.

I korintermenigheten blandet man sammen et alminnelig måltid med nattverdmåltidet. Det førte til at de sosiale skillene mellom folk ble synlige og praktisert når menigheten samlet seg. Kanskje ble bordskikken videreført slik at fattige og tjenere serverte og spiste rester, mens de velstående kunne meske seg. Korinterne trodde øyensynlig at det var måltidsfellesskapet mellom dem, som var nattverdens innhold. Men slik er det ikke, sier Paulus. For nattverden er feiringen av den korsfestede og oppstandne i brød og vin slik Jesus selv innstiftet det. De som ikke forstår forskjellen mellom et vanlig måltidsfellesskap og nattverden, de ser heller ikke at det er Herrens kropp og blod som deles; de forstår ikke at nattverden er det fysiske og konkrete uttrykket for at den korsfestede og oppstandne er hos dem (1Kor 11). Det er ikke manglende kognitiv kunnskap om kirkens nattverdteologi Paulus avgrenser seg mot med sine harde ord i 1 Kor 11,29, men samrøret mellom et vanlig måltidsfellesskap og nattverden. I nattverden er den usynlige Gud til stede i elementene. Paulus formaninger er rettet mot dem som ekskluderer andre fra feiringen, ikke mot dem som vil invitere ”på gater og

streder” til en forsmak på Guds store gjestebud i himmelen.

Den korsfestede og oppstandne kommer til oss i nattverden og møter menneskene, slik den inkarnerte Gud i Jesus fra Nasaret møtte mennesker. Sist søndag hørte vi hvordan tårene til enken i Nain var tilstrekkelig for at Jesus vekket hennes sønn opp fra de døde, vi husker at Sakkeus sitt ønske om å få øye på Jesus var nok for ham til å få Jesus på besøk, og at forbryterens bønn på korset om å bli husket var nok for Jesus til å ta imot ham. Den åpne nattverdfeiringen som har vokst frem i Den norske kirke de siste tiårene, og som har ført til en betydelig økning både i samlet nattverddeltagelse og antallet som deltar i nattverden hver gang den feires – omtrent tre ganger så mange som på 1960-tallet – nærmer seg den praksis Jesus selv hadde i møte med mennesker.

Alle Jesu møter skjedde i offentlighet og ikke skjult for noen. Derfor ble det også slik at kirken ikke falt for fristelsen til å utvikle esoteriske kulturer der man samlet seg i hemmelige ritualer. Slik Jesu tilstedeværelse i Palestina var synlig, har kirken forvaltet hans tilstedeværelse blant folkeslag til alle tider i offentligheten, ved den offentlige forvaltning av sakramentene.

KIRKEN FORVALTER SAKRAMENTENE

Det er kirken som er betrodd sakramentene. Derfor fastholder den lutherske bekjennelse i likhet med den økumeniske kirke at Gud har innstiftet en ordnet og spesiell tjeneste som forvalter sakramentene – det vil si er ansvarlig for at Ordet og elementene forenes på en ordentlig måte når de feires. Det er kirken som betror denne tjenesten til identifiserbare personer som sendes til mennesker i lokalsamfunn over hele verden. Derfor har den som forretter dåp og nattverd, andre klær enn resten av forsamlingen; derfor må et av kirken fastsatt ritual følges, og derfor må den som utfører dette, ha akseptert en forpliktelse til å forvalte sakramentene i tråd med kirkens apostoliske bekjennelse og dens orden slik at de som deltar, kan være trygge på at sakramentene uttrykker kirkens akseptering av dem på Guds vegne og ikke er avhengig av en ”tilfeldig” nattvertdelger. På samme måte som

evangeliet ikke oppstår i noe menneskes hjerte, men kommer til oss som Åndens gave, slik forvaltes sakramentene i den brede, økumeniske kirke av en person som i konkret forstand ved håndspåleggelse har del i kirkens kontinuerlige tilstedeværelse i folkeslagene og som er forpliktet på den apostoliske kontinuitet fra Jesus selv i forvaltningen av sakramentene.

Slik sikres at elementene som den oppstandne Jesus Kristus har som middel for sin fortsatte tilstedeværelse i verden, ikke misbrukes til å bli en refleks av menneskelig kapasitet og skikker eller mister den høytidelige hellighet som det innebærer at Gud faktisk er til stede i sakramentenes elementer.

ET ANNERLEDES FOLK SKAPES

I dåpen skaper Den hellige Ånd et nytt Gudsfolk:

"Alle dere som er døpt til Kristus, har kledd dere i Kristus. Her er ikke jøde eller greker, her ikke slave eller fri, her er ikke mann og kvinne. Dere er alle én i Kristus Jesus. Og hører dere Kristus til, er dere Abrahams ætt og arvinger etter løftet." (Gal 3,27–29)

Dette Gudsfolket speiler den likeverdighet som ligger i Guds skapelse av alle mennesker i sitt bilde. Denne likeverdigheten består ikke av menneskenes likhet, men Guds verk i skapelse og dåp, bundet sammen av Jesus Kristus.

Når dåpen skaper et fellesskap av mennesker som er ikledd Kristus, betyr det at vi døpes til å være én kropp, Kristi kropp:

"For med én Ånd ble vi alle døpt til å være én kropp, enten vi er jøder eller greker, slave eller fri (1Kor 12,13) ... dere er Kristi kropp, og hver av dere et lem på ham." (1Kor 12,27)

DET BETYR AT

"hver og en skal holde seg til det mål av tro som Gud har gitt ham. Vi har en kropp, men mange lemmer, alle med ulike oppgaver. På samme måte er vi alle én kropp i Kristus, men hver for oss er vi hverandres lemmer." (Rom 12,3–5)

I dette nye gudsfolket skapt i dåpen er relasjonen mellom de som utgjør folket annerledes enn i et folk bestemt av fødselen. Det er skapt et fellesskap som transcenderer menneskelig ulikhet og

inkluderer alle i full likeverdighet. Bildet av kroppen gjør dette figurativt og intuitivt forståelig.

Ved å omtale kirken som Kristi kropp, oppnår derfor Paulus flere ting:

- Ved å knytte forbindelsen mellom dåp og kropp understreker han likeverdighet mellom menneskene i kirken som det grunnleggende særpreget ved kirken som fellesskap. Det var en utrolig radikal beskrivelse i antikkens verden – og den utfordrer oss fortsatt sterkt.
- Ved å bruke "kropp" som metafor på kirken knytter han forbindelsen mellom nattverden og kirkens fellesskap. Han har i kapittelet før fastslått at nattverden gir del i Kristi kropp. Det store mysteriet i nattverden, Kristi reelle tilstedeværelse i brød og vin, videreføres ved at den "kroppen" som har mottatt Kristi kropp i nattverden, går ut fra kirkerommet og "er" Kristi kropp.
- Metaforen av kirken som kropp åpner opp for å fastholde både enhet og mangfold. Det åpner for den økumeniske bevegelses kjerneforståelse av kirkens enhet i verden, nemlig "forsonet mangfold". Kirkens enhet er usynlig på tvers av alle ulikheter og splittelser fordi det er Kristus som er hodet og holder kirken sammen. Samtidig anerkjennes kirkens synlige mangfold som en nødvendighet i verden for å uttrykke Guds storhet i Kristus. Det samme gjelder i minst like stor grad i det relasjonelle fellesskapet mellom kirkens dømte medlemmer. Like stort som mangfoldet er i Guds skapelse av unike mennesker, skal mangfoldet være i kirkens fellesskap. Det er ikke likheten, men den relasjonelle kvaliteten mellom (med)lemmene som er kirkens kjennetegn. "Slik kroppen er én selv om den har mange lemmer, og alle lemmene utgjør én kropp enda de er mange, slik er det også med Kristus." (1Kor 12,12)
- Når Paulus beskriver kroppen, beskriver han ulike oppgaver eller tjenester de ulike kroppsdelenene i kirken utøver utenfor feiringen av gudstjenesten og kirkerommet. Det betyr at Kristi kropps mangfold og likeverd utfolder seg i den synlig og konkrete virkeligheten,

ikke bare i en usynlig og egentlig abstrakt virkelighet. Slik gir han kirken et redskap for å speile faktisk praksis opp mot den realitet kroppen skapt i dåpen og vedlikeholdt i nattverden representerer.

- Metaforen åpner for en kroppslig måte å tenke om kirkens fellesskap på. Den så å si helliggjør kroppen og dens uttrykk. Det gjør at kroppslige og sanselige elementer i kirkens tilbedelse på en særlig god måte kan sies å gjenspeile denne grunnleggende forståelsen av kirken.
- Metaforen tydeliggjør den gjensidige avhengighet av hverandres forskjellighet som gjør at kirken lever og overlever. Vi er hverandres lemmer, sier Paulus til romerne. Det betyr at "når ett lem lider, lider alle de andre med. Om ett lem blir hedret, gleder alle de andre seg" (1Kor 12,26). På en særlig måte visualiserer dette skapelsens radikale utsagn om at hver og en av oss er bærer av Guds bilde. Når vi ser den andre, ser vi et avbilde av Gud, når vi lever med de andre som kroppsdeler på en felles kropp, er ikke "den andre" utenfor min virkelighet og eksistens som en fremmed, men er en del av meg selv og min eksistens. Både i Romerbrevet og i Korinterbrevet følges derfor beskrivelsen av kirken med utfordringen til nestekjærlighet. "Elsk hverandre inderlig som søsken, sett de andre høyere enn dere selv." (Rom 12,10) "Og jeg vil vise dere en enda bedre vei (...) størst blant dem er kjærligheten." (1Kor 13,1)

KROPPENS TILSTAND

Sakramentenes forvaltning etablerer altså et annerledes folk der den grunnleggende likeverdighet forankret i skapelse og Guds handling i sakramentene skaper gjensidig avhengighet til hverandre. Dersom vi nå ser hvordan Kristi kropp faktisk har fremstått og fremstår, er kroppens sviktende evne til å leve som en Kristi kropp med de relasjonelle kvalitetene som Paulus beskriver er der, åpenbare. Når jeg i det følgende vurderer kirkens tilstand, bruker jeg den metoden de sørafrikanske antiapartheidteologene brukte da de utviklet Kairosdokumentet. Me-

toden legger vekt på å tale sant om kirken i den kontekst hun lever, og gjør det ved å identifisere tegn på krise og svik, men også tegn på håp og Åndens virke for så å utfordre kirken til å velge håp fremfor destruksjon.

La meg ta det punktvis:

- Kroppen har hatt store vansker med å opprettholde likeverdighet. Ser vi på historien er det tilsynelatende ikke grenser for hvilke skiller mellom folk kirken har etablert: Menn er mer verd enn kvinner, frie mer verd enn slaver, jøder mer verd enn grekere og andre hedninger – eller omvendt slik det ble etter som århundrene gikk, voksne mer verd enn barn, maktmennesker mer verd enn arbeidsfolk, hvite europeere mer verd enn samer og fargede afrikanere, indianere og asiater, bofaste mer verd enn reisende, sterkt troende med særlig åndsgaver mer verd enn dem med sennepsfrøtro og taust ønske om å bli sett av Gud. Og ikke nok med det: Noen grupper av mennesker ble ikke omfattet i det hele tatt: Homofile og i særlig grad mennesker med utviklingshemming og annen nedsatt funksjonsevne. Samtidig kan vi se at Den hellige ånds gjerning har holdt på hele tiden og gjort at kirken stadig har beveget seg nærmere å realisere dåpens likeverdighet.
- Kirken har i for liten grad maktet å ta med seg nattverdens fellesskap som Kristi kropp ut av kirkerommet og til menneskene. Både som institusjon og som enkeltpersoner har det vært og er stort sprik mellom Kristi kropps virke i samfunnet i Palestina for 2000 år siden, og Kristi kropps virke som kirken i historien. Der Jesus brøt grenser og satte mennesker og nestekjærlighet i sentrum, har kirken bygget grenser og håndhevet regler for adferd som gjenspeiler samfunnet behov for å sikre makthavernes posisjon. Samtidig har Den hellige ånd drevet kirken ut til sosialt arbeid for fattige og utstøtte fra begynnelsen av. Ikke minst har kirkens diakoni særlig ledsaget dem som storsamfunnet og familiene ekskluderte og støtte ut. Dette har vært en konstant side av kirkens tjeneste i verden. Det må også sies at denne siden ved kirkens tilstede-

værelse er en viktig grunn til at Den norske kirkes beskrives av dem som kommer i kontakt med henne som raus, respektfullt og inkluderende, ifølge Statens omdømmemåling av ulike etater og virksomheter.

- Kirkens forsonede mangfold er ofte vanskelig å få øye på i kirkesplittelsens tidsalder. Men i denne sammenheng er det mer kirkens manglende evne til å inkludere sosial og kulturell ulikhet som er krevende. Her har de nordiske folkekirkenes en særlig utfordring i og med vår nære forbindelse til nasjonal identitetsbygging, i likhet med flere nasjonale katolske og ortodokse folkekirker. Det medfører lett en noe ambivalent holdning til kulturer som er annerledes enn hovedstrømmen i samfunnet, eller som forstyrrer den nasjonale fortellingen, i Norge ikke minst idealet om den sterke og utforskende polarhelten, nyriddingsfamilien og skiløperen. Det har også vist seg krevende for oss å holde sammen ulike kulturer som har eksistert i samfunnene våre, etnisk, geografisk, språklig og sosialt, men som forsøker å skape seg en stemme for å utvide nasjonens selvforståelse. Samtidig må vi understreke at Den hellige ånd hele tiden utvider rommet og mangfoldet. Vi har bygninger som er store nok til å romme mangfold – det er høyt under taket! – og som kan gi plass til kroppens ulike kulturer. Og de siste 40 årene har vi stadig styrket mangfoldet med musikk av alle slag, sosiale kulturer (selv om vi sliter med å finne gode former som reflekterer den nye globaliserte og urbane kulturen), de døves kultur, kvinnekultur, barnekultur, ungdomskultur og salmeboken som er den bredeste flerkulturelle samlingen av både musikk og lyrikk i Norge i dag, tilpasset svært ulik også kognitiv kapasitet. Vi har også identifisert mennesker med ulike former for nedsatt funksjonsevne og skapt åpne rom der deres kultur setter premissene, til stor glede for mange. Men vi har i for liten grad maktet å bringe disse kulturuttrykkene inn i felleskulturen.
- Slik jeg ser det, har vi i liten grad brukt den ekklesiologiske grunnkategorien ”kirken som

Kristi kropp” som kritisk vurderingsramme for arbeidsdeling slik at alle får muligheten til å være med, hver med det ”mål av tro” en måtte ha. Samtidig må det sies at Den hellige ånd også har gitt nåde til at det er utviklet mange gode eksempler på at mennesker med ulik funksjonsevne får oppgaver tilpasset deres ”mål av tro”. Men det krever at gudstjenesteledelsen har god planlegging og forberedelse.

- De protestantiske kirkenes spiritualitet har i stor grad fått utvikle seg til å være statisk, kognitiv orientert og lite deltagende. Her har Den hellige ånd virkelig åpnet øynene og sørget for store endringer i Den norske kirke, ikke minst med stor åpning for mer kroppslige og sansende spiritualitet, fra korsing og pilegrimsvandring til bevegelser i kirkerommet, lystenning, sidealtere, liturgenes kroppsbvegelser og mye mer. Nye billedtradisjoner i form av ikoner og økt fokus på kirkerommets kommunikasjon er andre gode eksempler. Impulsene både fra katolske og ortodokse tradisjoner strømmer på og er med på å kroppsliggjøre også vår spiritualitet. Jeg er overbevist om at denne formen for spiritualitet åpner opp på en helt annen måte for likeverdighetens spiritualitet når den settes inn i rammen av individuell frihet.
- Jeg tror ikke at kirken noen gang har vært slik som Paulus sier er idealet: Elsk hverandre inderlig! Det er en stor utfordring til bekjennelsen til Den hellige ånds virke at Kristi kropp i så mange situasjoner og på så mange måter fremstår som et fellesskap der en vokter på hverandre, forventer likhet og etablerer masse adferdskoder for kirkelig korrekthet. Det ligger likevel en trøst i at kirken faktisk har overlevd, ikke på grunn av fellesskapets kvalitet, men fordi Gud har holdt sin tilstedeværelse opp ved at kirken vært gitt rom til sakramentenes bruk. For oss lutheranere er kirkens simul iustus et peccator gjeldende både for oss som personer og for kirken som institusjon. Spriket mellom Guds virkelighet og visjon og våre liv og institusjoner er en del av vår livsbetingelse som vi ikke kan over-

vinne med smarte tiltak og iherdig bønn. Men vi har fått oppdraget med hele tiden å være et tegn som peker mot håpets herlighet for folkeslagene og alle slags folk. Vårt oppdrag er derfor hele tiden å forsterke håpets bevegelse i endringene i kroppens fremtredelsesform og som uttrykkes klart og rent i sakramentenes mysterium.

KONKLUSJON

Min oppfatning er at i arbeidet med å utvikle kirkens fellesskap på en måte som i større grad gjenspeiler kirkens identitet som en sakramentalt etablert kropp med likeverdige lemmer, må vi forsterke synligheten i kirkens sakramenter og deres betydning som stedet for den korsfestede og oppstandne Kristus tilstedeværelse i våre lokalsamfunn. Dette gjelder i særlig grad når vi arbeider med mennesker med nedsatt kognitiv kapasitet.

Det betyr at sakramentenes karakter av høy-

tidelig hellighet må betones ved at de forvaltes av personer som er visuelt synlige som i en annerledes rolle. Tydelighet i klær og kroppsbevegelser hos dem som forvalter sakramentene, er likeledes en berikelse. Sakramentenes visuelle og stofflige karakter kommuniseres langs helt andre linjer enn de tradisjonelt kunnskapsbaserte og må derfor forsterkes. En slik utvikling vil forsterke alles opplevelse av likeverd og inkludering fordi den så tydelig legger dette til Gud og ikke til naboen i kirkebenken.

Samtidig må vi hele tiden spørre hvilken tjeneste "lillefinger" og "lår" og "øyne" kan utføre i fellesskapet. Det er nesten utrolig hva mennesker ikke blir bedt om å bidra med, selv om all erfaring er at det skaper bedre og rikere gudstjenesteliv og fellesskap for alle.

Med Den hellige ånds hjelp vil kirken fortsette å bevege seg dypere inn i det å leve i sakramentenes mysterium, og slik tegne et bilde av Guds rike.

luther

Sigbjørn Ravnåsen ÅND OG HÅND.

Hans Nielsen Hauges etikk for liv og virke

249,-

Industrigründer, storbonde, skipsmegler, forkynner, brennevinnbrenner og forfatter. Den bemerkelsesverdige skikkelsen Hans Nielsen Hauge startet Norges første folkebevegelse og la ifølge flere historikere grunnlaget for vårt moderne demokrati.

Hvilken betydning har Hauge-arven. Hva kan vi lære av ham i dag? Boken gir en oversiktlig innføring i Hans Nielsen Hauges liv og tanker, ikke minst hans innsats for å skape verdier og arbeid for fattigfolk. Hauges etiske tenkning har fått ny relevans i en tid med større behov for etisk kompetanse i næringslivet. I denne 2. utgaven bidrar flere dyktige forskere med aktuelle problemstillinger i lys av Hans Nielsen Hauges etikk, deriblant filosof **Henrik Syse**, professor **Guttorm Fløistad** og **førstemanuensis Per Ingvar Haukeland**. Har litteraturliste.

«Hauges etikk anerkjenner menneskets skapertrang og den motivasjonen som ligger i å utgjøre en forskjell for seg selv og samfunnet rundt.»

Henrik Syse, filosof, forfatter og seniorforsker ved PRIO

www.lutherforlag.no

MÅNEDENS SALME MARS 2016

AV ESTRID HESSELLUND OG SINDRE EIDE
ESTRID.HESSELLUND@EIDEFORLAG.NO / SINDRE.EIDE@EIDEFORLAG.NO

NÅ ØYNER VI LYSET AV DAGEN (N13 739)

T: SILVIO MEINCKE 1982 O: VIDAR KRISTENSEN 1994
M: EDMUNDO REINHARDT OG JUÃO CARLOS GOTTINARI 1982

Norsk salmebok 2013 har en liste over salmer fra den verdensvide kirke (s 2418). Her finner vi tre salmer fra Brasil. En av dem er håpssalmen *Nå øyner vi lyset av dagen*. Salmeteksten er skrevet av Silvio Meincke, en luthersk prest i Brasil, født i 1942. Komponistene Edmundo Reinhardt og João Carlos Gottinari har benyttet elementer fra den folkelige gauchos-musikken og gitt teksten en melodi som fremhever både sangens lengsel og lovsang.

Meincke vokste opp i den sørligste provinsen i Brasil, Rio Grande do Sul. Foreldrene var småbønder, hadde sju barn, og livet i familien var preget av hardt arbeid og kristen tro. Som ung flyttet han til São Leopoldo, begynte på teologistudiet der og ble ordinert til prest i Den evangelisk-lutherske kirken i Brasil. I noen år arbeidet han som professor i systematisk teologi før han ble rådgiver for sosiale bevegelser, tilknyttet et økumenisk senter. Han ville bidra i kampen mot fattigdom og lidelse i landet. Det førte til at han ble truet på livet under militærdiktaturet som hadde makten fra 1964 til 1985. Håpet om et rettferdig samfunn og en rettferdig verden preger også sangtekstene hans, ikke minst i *Um pouco além do presente*. I Vidar Kristensens norske gjendiktning fra en "ord for ord-oversettelse" fra portugisisk har sangen fått tittelen *Nå øyner vi lyset av dagen*.

I 1993 var Rune Rasmussen i Det Norske Misjonsselskap i Brasil for å samle inn brasilianske sanger til en ny musikal ved Rønningen folkehøyskole i Oslo. Året etter fikk Vidar Kristensen i oppdrag å oversette ni sanger som skulle være med i musikalen, og Thor Rummelhoff skrev dramatekstene som bandt sangene sammen. *Nå øyner vi lyset av dagen* var en av disse

sangene i musikalen *Det lovede land*.

Salmen er en bønnesalme, en gledessalme og en håpssalme. Den bæres av en sterk tro på at Gud griper inn til befrielse, slik det uttrykkes i det første verset: *Snart kommer du Jesus og skaper en fremtid der alle er trygge*. I refrenget etter hvert av salmens fem vers gjentas den andre bønningen i Fadervår på denne måten: *La riket ditt komme til oss, la festen og gleden få råde*. Formuleringen svarer godt til Luthers forklaring til denne bønningen i Den lille katekisme: *Guds rike kommer av seg selv uten at vi ber om det, men i denne bønningen ber vi om at det må komme til oss også*.

Det er sterke og konkrete bønner som legges i vår munn og i våre hjerter når vi synger denne sangen. Vi ber om en jord uten ondskap, uten hat, uten trengsel, der fred og rettferdighet råder (v 2).

Vi ber om en jord uten kriger, uten våpen og vold, med vennskap på tvers av grenser (v 3).

Vi gleder oss over dagen og skaperverket, og over løftet om Guds rike og Guds nåde (v 1 og 5):

Aie, eia, aie, aie, aiå! – synger vi med både lengsel og jubel!

Vi synger håp sammen med mennesker i Brasil, i vårt eget land og i hele verden. Vi synger håp i vissheten om at Kristus er i vår fremtid. Han som har gått foran, gjennom død til liv for oss, gir håp til våre liv her og nå: *Din fremtid gir håp for vår nåtid; snart kommer du selv og befrir oss* (v 5).

Gå inn på www.nrk.no Der finner du hele TV-sendingen "Salmeboka minutt for minutt" og kan søke opp denne salmen, fremført av Skjeberg kirkekor.

FRA BOKFRONTEN

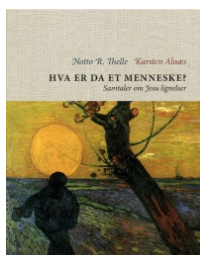
KARSTEN ALNÆS OG NOTTO R. THELLE: HVA ER DA ET MENNESKE?

SAMTALER OM JESU LIGNELSER.

KOM FORLAG 2015. 271 SIDER. ISBN: 9788293191223

Under lesningen av denne boken ble jeg minnet om en kveld jeg satt sammen med en jødisk kollega for noen år siden, og vi snakket om tro og religion. Han beskrev seg selv som ikke-troende, men for ham var det viktig at barna hans fikk del i de jødiske ritualene og tradisjonene og lærte seg fortellingene. Han var også, selvsagt, godt kjent med disse selv. Denne samtalen fikk meg til, som ofte ellers, å tenke på hva det er å tro? Er det å gi sin tilslutning til et ferdig sett av læresetninger, eller er det å kunne bruke religiøse tradisjoner og kunnskaper som grunnlag for livsorientering og som utfordring til selvkritisk praksis i møte med livets ulike utfordringer? Hvis det siste er mer "to the point" enn det første, mener jeg den foreliggende boken er en ypperlig anledning til å tenke gjennom nettopp dette. For i denne boken samtaler (eller rettere brevskriver) to ettertenksomme, lærde og kloke mennesker om hvordan kristen tro gir grunnlag for livsorientering og utfordrer oss den dag i dag, enten vi er troende, som Thelle, eller mer tilbakeholden agnostisk, som Alnæs.

Boken er altså bygget opp som en dialog rundt Jesu lignelser, vidt forstått, og gir dermed også tilfang ikke bare til perspektiver på disse, men også til alle de refleksjoner som de to forfatterne

har rundt dem. Her leses lignelsene mot ulike former for kulturhistorisk bakgrunn og horisont, og det reflekteres over dem i lys av både fromhetsliv, aktuelle utfordringer knyttet til rom-folk og flyktninger, og religionskritikk. Her er det en åpenhet og dynamikk i samtalens bevegelse, som ikke lar seg stoppe av etablerte dogmatiske oppfatninger om hvordan lignelsene skal forstås. Styrken i boken er nettopp at den ikke går utenom de vanskelige spørsmålene knyttet til lignelsene ved å møte dem med slike oppfatninger. Noen av anmeldelsene av boken har kommentert dette ved å peke på at forfatterne dermed også problematiserer etablerte oppfatninger om dom, fortapelse osv. Men nettopp dette bør de ha all ære av, fordi de dermed på en helt annen måte går inn i de vanskeligheter som lignelsene stiller enhver våken leser eller lytter overfor. Det er ved å tillate denne formen for kritisk ettertanke at den kristne tradisjonen kan holdes levende, og mennesker fremdeles kan få anledning til å møte lignelsene som utfordring til liv og tro. Det er i denne formen for bruk av tekstene, som Alnæs og Thelle gjør, at de minner om min jødiske kollega: De viser at det ikke er personlig tro, men hva tekstene gjør, og hvordan de brukes, som er avgjørende for hvordan de kan oppfattes som meningsfulle og relevante.

Når forfatterne skriver med bakgrunn i egne liv og eget arbeid, viser de også hvordan arbeid med lignelser og bibeltekster i det hele tatt hører sammen med kulturelle, historiske og biografiske elementer på måter som gjør dette personlig og allmenngyldig på én og samme tid. At de våger å åpne opp for det personlige på denne måten, bidrar til bokens dybde. Enhver som skal preke over Jesu lignelser og gi mennesker sjanse til å møte dem på nytt, kan med fordel lese denne boken. I norsk religiøs litteratur kommer denne boken til å bli stående som en perle.

Jan-Olav Henriksen

Utlysning av Olavstipend 2017

Bispemøtet utlyser nå Olavstipendet for 2017.

Stipendet tildeles fortrinnsvis menighetsprester i Den norske kirke med minst 3 års sammenhengende prestedtjeneste.

*Det tildeles to stipender, hver på inntil 50.000 kr.
Til hvert av stipendene knytter seg permisjon med lønn for 6 måneder.*

For 2017 ønsker Bispemøtet søknader som kan belyse problemstillinger innenfor følgende to temaområder:

Reformasjonens betydning for det norske samfunn og Den norske kirke i dag.

I 2017 markeres det at det er 500 år siden Martin Luther presenterte sine 95 teser og reformasjonen som fulgte har satt dype spor, ikke bare i kirken, men også i det norske samfunnet. Hvordan preger Luthers tenkning og konsekvensene av reformasjonen Den norske kirke og det norske samfunn i dag?

Kirkens plass i det offentlige rom.

Det har de siste årene vært viet stor oppmerksomhet til Den norske kirke som aktør i det offentlige rom, både med tanke på kirkens rolle som majoritetskirke, men også på kirken som politisk stemme. Å belyse denne tematikken i et Olavstipend håper å kunne gi kirken en mulighet til større selvrefleksjon om disse problemstillingene.

Mer utfyllende informasjon samt retningslinjene for Olavstipendet finnes på www.kirken.no/bm.

Søknadsfrist er 1. juni 2016.

Søknader om Olavstipend sendes til Bispemøtet med kopi til prost og biskop.

Bispemøtet, Pb. 799 Sentrum, 0106 Oslo
E-post: bispemotet@kirken.no

DEN NORSKE KIRKE
Bispemøtet

SØNDAGSTEKSTEN

PER KRISTIAN SÆTRE - SJUR ISAKSEN - EGIL MORLAND

PÅSKENATT/OTTESONG - PÅSKEDAG 2. PÅSKEDAG

PÅSKENATT/ OTTESONG

26.–27. MARS 2016

Evangelium: Mark 16,1–8

*Lesetekstar: 1 Mos 1,1–5.26–31.2,1–2 / 2 Mos
14,1–22 / Rom 6,3–11*

Liturgisk farge: Kvitt

*Dette er natta då Kristus braut dødens lekkjer
og sigrande stod opp frå Dødsriket.*

Påskelovsongen handlar om tid. Igjen og igjen i den lange, eldgamle lovsongen som innleier påskennattsessa, syng kyrkjelyden: "Dette er natta ..." Alt i høgtidsgudstenesta påskedag vert tekstane vidare og meir reflekterande, men i påskennattsessa eller i ottesongen påskedag handlar det om den eine, avgjerande augneblinken som deler menneska si historie i eit før og eit etter.

AUGNEBLINKEN

Oppstodeforteljingane frå Matteus, Lukas og Johannes skildrar korleis bodskapen om den

tomme grava vart fortalt vidare og gjev slik ein harmonisk slutt og ei linje vidare inn i kyrkja si historie. Dei tekstane høyrer heime i påskedagsfeiringa. Påskennatta les me derimot oppstodeforteljinga frå Markus, evangeliet si fyrste og opphavlege avslutning, som slett ikkje slepper denne fyrste og avgjerande augneblinken. Markus fortel om kvinnene sitt møte med den tomme grava. Vektlegginga av tidspunktet er overtydeleg med to tidsadverbial i same setninga. Ikkje berre skjedde dette "grytidleg om morgonen", men det skjedde "i det sola rann". Kvinnene finn steinen rulla til sides og grava tom. I staden for Jesu kropp finn dei ein engel. Engelen personifiserer bodskapen som ligg i at grava er tom. Han er ikkje her; altså har han stått opp. Der ligg eit håp i at grava er tom. Samstundes vert kvinnene i møtet med dette mysteriet fylt av "otte og undring". Sjølv om engelen byd dei "ver ikkje redde", går kvinnene frå grava og seier ikkje noko til nokon fordi dei faktisk er redde. I denne uforløyste spenninga stansar evangelieteksten, og for så vidt Markusevangeliet. Me veit ikkje kva som skjer vidare. Redsla og håpet frå den augneblinken vert hengande i lufta – og der startar preika i denne gudstenesta.

For Markusevangeliet sin del er det klårt at slutten har vorte lesen på ein annan måte, gjeve at dette er den opphavlege slutten, og at det ikkje eksisterer eit sistekapittel som sidan gjekk tapt. Om ikkje kvinnene faktisk hadde fortalt det dei

opplevde, på eit seinare tidspunkt, så hadde evangeliet aldri vorte skrive, og tilhøyrarane hadde aldri vore til stades for å høyre det. Slik sett uttrykkjer det seinare tillegget i 16,9–20 akkurat dette. Likevel markerer denne preiketeksten ei dramatisk og grunnleggjande open avslutning av Markus si forteljing om Jesu liv på jorda. Frå og med teksten sitt no er alt annleis, og spenningane som ligg i desse siste åtte versa vil utan tvil drive forteljinga vidare framover – men korleis?

ANDRE AUGNEBLINKAR

Frå 300-talet vart påskevigilien ei lang, samanhengande oppstodefeiring med mange lesingar som kuliminerte med nattverdfeiring ved morgongry. Påskennattsmessa vart ei nedkorting av denne, men grunnpreget med vigsling av påskeljoset og mange lesingar som vert tolka typologisk, finst framleis. I Den norske kyrkja har påskennattsliturgien fire tekstlesingar til saman. Alle lesingane har lange tradisjonar. Kvar av dei tre fyrste tekstane vert tolka av ei kort bøn etter lesinga. Bønene les tekstane typologisk og brukar dei til å tolke kyrkjelyden sin situasjon. Lesinga frå skapingsforteljinga er den fyrste. Sjølv om lesinga endar harmonisk med Guds kvile den sjuande dagen, er dette også ein ladd augneblink som markerer ein start. Det er jo etter den sjuande dagen at menneska si historie utspelar seg. Gud har ved den skapande nåden skapt ljuset, verda og menneska, og derifrå går vår historie. Bøna spelar på det gamle påskemotivet om reverseringa av syndefallet, som òg dominerer i påskelovsongen.

Den andre leseteksten frå 2 Mos fortel om den fundamentale frelseshandlinga i den gamle pakta, nemleg gangen gjennom havet. Medan bøna bed om eit nytt sivsjøunder gjennom dåpen, gjev den tilrådde salmen av Børre Knudsen, ”Farao nådde oss like ved stranden” (N13 184), ei anna plassering. Dei to fyrste versa skildrar nauda og utfriinga, men det tredje opnar mot framtida:

*Nyfødt står folket på skinnende strender,
folket av prester som Herren har skapt.
Kanaans hellige frukt skal vi nyte:
Vin skal vi skjenke og brød skal vi bryte!*

Underet har skjedd, og framtida ligg òg her open. Salmen knyter til biletet av dåpen som eit nytt sivsjøunder, og leier slik inn i den tredje lesinga frå Romarbrevet. Den lesinga er Paulus sin største og viktigaste tekst om dåpen, der dåpen vert tolka som den augneblinken der den døypte får del i Kristi død og oppstode. Sidan 200-talet har påskennatt vore ei av dei viktigaste dåpsgudstenestene, og alt ligg til rette for at det framleis kan vere ei god gudsteneste for dåp av vaksne og konfirantar. Dei avgjerande augneblinkane i tekstane samlar seg i den nydøypte sin situasjon – skapt, fria ut, oppstått med Jesus og klar for framtida som ligg open.

LJOSET

Evangelieteksten manglar ei fortolkande bøn, men sjølve strukturen i liturgien inviterer preika til å fylle same funksjonen. Dersom ein følgjer altarboka, er det homiletiske utgangspunktet gjeve. Gjer ein andre val eller bruker tekstane i einottesong, tenkjer eg det er naturleg å følgje den same retninga. Påskeljoset og dåpsljuset er viktige i gudstenesta. Markus understrekar som nemnt ekstra tydeleg at kvinnene kom til den tomme grava i det same sola rann. Det tynne, klåre ljuset frå dei fyrste solstrålane fylte hagen og dreiv mørkret bort. Biletet av frelsa som ein soloppgang er kjent òg frå Sakarja sin lovsong. Ljoset kjem ikkje som eit umiddelbart flaumljos, men driv sakte skuggande bort.

Etter ei påskennattsmesse er det mange stader vanleg å gå ut av kyrkja og ut i natta utanfor med ljostende frå påskeljoset. Etter den høgstemte feiringa av oppstodeunderet går me attende inn i kvardagen og tek med oss håpet. Samstundes gjev ikkje Markus-teksten grunnlag for å snakke for triumferande om framtida, for redsla og forvirringa er der framleis. Nettopp fordi evangelieteksten er fylt av spenningar og motsetningar, gjev han grunnlag for å snakke realistisk om håpet i kvardagen og ljuset i mørkret. Dei mange forteljingane som ikkje vert fortalt, om Adam og Eva etter den sjuande dagen, om israelsfolket etter gangen gjennom havet, om dei mange døypte som har møtt eit krevjande liv, gjev grunn til å dempe triumferinga. Samstundes er det eit

nytt grunnleggjande faktum i forteljningane etter påskedag: I Kristus har Gud vunne over døden. Me kjenner Gud og Guds vilje med verda han har skapt. Oppstoda er ikkje berre startpunktet for framtida, men også endepunktet. Forteljninga vidare kan vere krevjande og kompleks, men håpet om at ho endar i oppstoda, gjev oss håp og mot til å gå vidare. Det finst eit før og eit etter. Og framtida ligg open.

PER KRISTIAN SÆTRE
KAPELLAN I JAR
KAPELLAN@JAR-MENIGHET.NO

PÅSKEDAG

27. MARS 2016

Prekatekst: Joh 20,1–10

Lesetekster: Salme 118,14–24 / 1 Kor 15,1–11

Liturgisk farge: Hvit

Ved inngangen til kirken blir hver eneste kirkegjenger gitt en gul påskelilje som vi bærer med oss inn i kirkerommet. Et stort nakent trekors med masse strikk festet til seg står oppstilt framme i koret. "Påskemorgen, slukker sorgen" synges under inngangsprosjonen, og når prosjonens deltakere kommer fram til koret, fester de sine liljer til korset. I løpet av salmens mange vers beveger vi oss fra benkene og fram, fester våre blomster slik at det nakne korset blir forvandlet til et gult, bugnende og håpefullt symbol på livets seirende kraft. Noe avgjørende og ubegripelig har skjedd. Noe avgjørende og ubegripelig er blitt feiret.

Oppstandelsen er kristentroens viktigste forutsetning

Oppstandelsestroen er kristentroens forutsetning. Det er begrunnet i Skriften selv, ikke minst av Paulus slik han uttrykker seg i dagens lesetekst fra 1 Kor 15. Det er vanskelig å se for seg framveksten av Kirken uten oppstandelsen som "garantist" for at Jesus var Guds sønn og Messias, og ikke en fiasko. Påskedagen er starten på et rykte som sprer seg: Døden har mistet grepet. Én morgen måtte selv den best bevoktede grav gi tapt og revne. Én soloppgang rokket det urokkelige og forandret alt. Men det var ikke slik at forvandlingen skjedde momentant; tro skapes sjelden i løpet av korte sekunder, og Jesu venner hadde den samme iboende treghet den gang som nå. Likevel er det noe som skjer. Disiplenes sorg har ikke lammet deres hukommelse. De husker ordene hans når de bare blir minnet om dem. De beveger seg; de løper. De starter historiens største trosbevegelse.

Oppstandelsen er kristentroens største problem

Oppstandelsen er også kristendommens største problem. Den er umulig innenfor de erfaringskategorier vi lever i, og blir på sett og vis unndratt all sannsynlighetsberegning og historisk bevisbyrde. Slik er det fordi døden er så trofast og til å stole på. Troen på at mennesker oppstår fra de døde, har liten eller ingen støtte i vanlig erfaring. Alle kroppar jeg som prest har begravd, er blitt værende i jorden. Med samme stabilitet som tyngdekraften holder døden oss innenfor de gitte rammer for livet. Det hender vi i glimt tror at vi har overvunnet både tyngdekraft og død. Men til slutt kommer alt vi har kastet opp i luften, ned igjen, og selv den sprekeste olding må en gang si farvel.

En forutsetning for å forstå oppstandelsens umulighet og radikalitet er skjelningen mellom oppvekkelse og oppstandelse. Det er et avgjørende skille mellom de fortellingene i NT som handler om oppvekkelse av døde (enkens sønn i Nain, Jairus' datter, Lasarus i Betania), og beretningen om påskedagens tomme grav. Lasarus og de andre som ble kalt tilbake til livet, var fortsatt underlagt dødskreftene og døde igjen. Oppvek-

kelsen var en utsettelse av døden og ingen varig endring av livsvilkårene. Oppstandelsen er noe annet. Jesus oppsto til en virkelighet der døden ikke lenger hadde makt over ham. Livsbetingelsene var grunnleggende endret.

Oppstandelse som gave og overskudd

Dette er utenfor våre erfaringskategorier, skriver Jan-Olav Henriksen i boka "Jesus – gave og begjær". Han understreker at hverken Jesu død eller hans oppstandelse kan forstås som et regnestykke som endelig går opp, eller som et svar på vårt begjær etter en lykkelig slutt. En oppstandelse som først og fremst forkynnes som en løsning på våre problemer, vil operere innenfor en "økonomi", en utveksling av spørsmål og svar, gjeld og fortjenester. Hvis derimot oppstandelsen løftes ut av likningen og blir det som er totalt annerledes, så vil vi lettere kunne betrakte den som en gave. Dette korresponderer med Jesu egne ord om at hans rike ikke er av denne verden.

Henriksen bruker også ordet overskudd for å benevne hva oppstandelsen uttrykker. Den "utgjør en kvalitet som går utover det som finnes i det nåværende". Oppstandelsen er altså noe mye mer enn et oppgjør av et underskudd eller svaret i en likning. Kanskje kan det også bety at vi ikke først og fremst står i takknemlighetstjeneste til Gud, men i *takknemlighetsoverskudd*?

I begynnelsen – en gang til

"Påskan er sjelens nyttårsdag." (Albert Simpson, canadisk teolog 1843–1919)

Til forskjell fra synoptikerne starter oppstandelsesberetningen hos Johannes mens det ennå er mørkt. Dette er den samme evangelisten som innleder hele sitt evangelium med å spole tilbake til begynnelsen da alt var nettopp øde, tomt og mørkt. Og Gud skapte lyset ved sitt Ord. Nå er det samme Ordet oppstått, slik at mørket enda en gang er brutt. Vi er ved den nye begynnelse. Også denne gangen er det Ordet som skaper, og som bryter mørkets makt.

Prekensnisse

Fra angst via håp, til tro.

- Påskeangst. Alle de fire evangelistene rapporterer at det var kvinner som kom først.

Sorgen og angsten ved det å miste sin kjære driver dem til et urgammelt ritual; de går til graven. Angsten blir ikke mindre av at graven er åpnet og tom. Men angsten ved graven var annerledes enn den i Getsemane eller på Golgata. Påskedagsangst er forvirringens angst, for oppstandelse var langt fra deres tanker. Vi som har fasiten godt lagret i hjernebarken, vil fort gå glipp av denne rystelsen: Graven er tom! Ting er ute av posisjon; kreftene er ute av kontroll. Det er ikke til å tro. Det er bare til å bli vettskremt av.

- Påskehåp. Den første spire av håp kommer ikke før de blir minnet på ordene hans. Da er ikke den tomme grav et blivende sted. Graven er forlatt; det er ikke der vi finner ham. Han skal aldri bruke den graven igjen. Likevel svinger det fortsatt mellom angst og håp. Det er fortsatt så vanskelig å tro! Han er annerledes; han går gjennom stengte dører; de kjenner ham ikke igjen. Og oppstandelse var langt fra deres tanker. Men håpsryktene tar tak i det øyeblikk mennesker får møte ham og husker hans ord.
- Påsketro. Oppstandelsestroen fødes gjennom angst og håp. Oppstandelsestroen er ikke noe som vi er mer eller mindre flinke til å skape i Kirken. Det var ikke slik at troen vokste fram i Kirken. Det var omvendt. Det var en Kirke som vokste fram omkring troen. Det hadde aldri vært noen kirke hvis den ikke hadde blitt født nedenfra, ut av enkle menneskers møte med Jesus, den oppstandne. Troen fortsetter å skje fordi Jesus fortsetter å møte oss. Han deler seg ikke ut proporsjonalt med vår tro og mottakelighet. Han bare deler seg ut! Jeg har ingen illusjoner om å skulle unnsnippe døden. Jeg vet ikke om jeg vil det engang, for ting kan ikke fortsette sånn som det er nå, ikke med en kropp som blir eldre, og en verden som virker sliten. Men påsketroen spirer forsiktig og forteller meg det som gir håp og mot til dagene: Døden får ikke det siste ord. Når kornet er lagt i jorden, vokser det nye livet fram.

Lykke til!

SJUR ISAKSEN
FØRSTELEKTOR, MF
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

2. PÅSKEDAG

28. MARS 2016

Preiketekst: Joh 10,11–18

Lesetekstar: Jer 31,9–13 / 2 Kor 5,14–19

Liturgisk farge: Kvit.

FORKYNN DET TIL FJERNE KYSTAR!

Til dagen

Det lyder som ein fanfare i Jeremia-teksten denne dagen: *Forkynn det for fjerne folkeslag og sei: Han som spreidde Israel, skal samla og vakta det, som ein gjetar vaktar sin flokk.* I dette ordet og i epistelteksten frå 2 Kor er det ein veldig ”drive” denne dagen: *Så er vi no sendebod for Kristus [...]* *Vi bed på Kristi vegner, lat dykk forsona med Gud!*

Med desse tekstane, og med preiketeksten (sjå nedanfor), er det dermed gitt ein retning i påskedagane sitt *kerygma*: Frelseshendinga var ikkje ”noko for seg”. Ho var noko for oss. Jesu oppstode skal proklamerast like til fjerne kystar. Ho skal forkynnast til stadig nye menneske. Knapt nokon stad i det Nye Testamente lyder det meir inntrengjande enn hos Paulus. Det er som om han bed på sine kne, og forsterkar orda med å leggja til at han gjer det på vegner av Kristus sjølv: *Lat dykk forsona – med Gud!* Dermed er også bogen strekt attende til Langfredag. Gud har gjort Jesus som ikkje visste av synd, til synd for oss så vi skal bli rettferdige for Gud *i han. En avtå. En Xristå.* Det er sjølv løyndomen i eit kristenmenneske sitt liv. Løynt for verda, og eit mysterium – eit sakrament – for alle.

Det er mange parallellar mellom koreografien hos Johannes og Lukas. Nokon har alt sett, trudd eller tvilt. Nokon er enno berre i sorga. Nokon har endå ein veg å gå, anten det er til Emmaus (Luk 24), eller det er attende til Jerusalem (Joh 20). Det kan vera freistande å leggja Bibelens for-

teljingar på denne dagen til vår 2. påskedag. Det er ikkje mulig ut frå teksten (og heller ikkje hos Lukas som understrekar at det skjer ”same dagen”). Men vi kan likevel gjera eit poeng av – og særleg om vi preikar til den same forsamlinga som dagen før – at det alltid er eit ”framhald følger” for den som har høyrtdet om oppstoda. Det er starten på resten av livet, eller betre: Starten på det nye livet, for den som for første gong får høyra det uhoyrde – og ta imot det i tru.

Til teksten

Lesetekstane byggjar altså opp til evangelieteksten og gjev ei forståingsramme for den homiletiske oppgåva denne dagen: Bring det ut! Men det er ein så vår tone over dette tekstavsnittet hos Johannes at vi gjerne kan notera for oss sjølv: *Leise tretten!* Trå varsamt saman med Maria Magdalena der ho går frå fortvilning til tru og tilbeding. Men også denne vandringa kulminerer i to høgdepunkt: Først i Jesu ord: *Gå til brønne mine og sei til dei...*, og så i det som er heile påskefeiringa sitt *conclusio*: *Eg har sett Herren!*

Maria Magdalena var med heile tida, men truleg noko tilbaketrekt under dei andre sine kappløp til grava. Ho gav seg altså betre tid – og fekk sjå Herren i hans herlegdom, først ved englane – ”in general, heavenly visitors are dressed in something white or bright” (R. Brown) – som stiller eit beint fram retorisk spørsmål: *Kvifor gråt du, kvinne?* Men englane blir borte, og Jesus viser seg. Og så stiller han det same spørsmålet! To gonger er Maria tiltala utan nærare adresse, som ”kvinne”. Den inderlege, såre gråten avslører ei personleg sorg. Det er ikkje her snakk om ein seremoniell plikt-klagegråt.

Det er ein på alle måtar ”sterk” tekst, ikkje minst som sjelesorg. Vi kan sikkert læra mykje god psykologi av det når det gjeld å sjå den ”enkelte”, den personlege tiltalen – og slik erfara det som kan skje når det går opp for eit menneske at det ”er navnet mitt du roper” (NoS 434).

Det er tekstens bodskap og preika si oppgåve denne dagen: Heilt inn til den enkelte vil han nå. Han kjenner oss før vi erkjenner kven han er – for oss.

Teksten kan reisa spørsmål hos den observante høyrar om kva lekam Jesus hadde etter oppstoda. Etter sin ordlyd seier Jesus noko anna til Maria (v 17) enn til Tomas (v 24); det gjeld ikkje minst grunngevinga. Dersom vi vil gå nærare inn på dette deltemaet, krev det noko arbeid med tolkingar/omsetjingar som gjer desse svara anten mindre ulike ("Klyng deg ikkje til meg") eller reelt ulike, noko som då også må få ei "forklaring".

Til preika

Maria Magdalena fekk oppleve Jesu lovnad i 16,20 oppfylt: *De skal sørgja, men sorga skal vendast til glede*. Jesus brukar der faktisk biletet frå fødsel og kvinners uro som illustrasjon.

Den homiletiske utfordringa er å byggja ei bru mellom ei slik punktuell hending (frå sorg til glede) og den enkelte og kyrkjelyden si stadige pendling mellom slike kjensler. Det har med preika si repeterande oppgåve å gjera. Det dreier seg om å seia det som allereie er sagt, på ein måte som gjer gamalt nytt til godt nytt, til evangelium, til frelse og til frelsesglede. Frå ein samtale i kantina i studiedagane minnest eg at ein yngre lærar sa: "Vi kan nå en gang ikke forvente at menigheten skal overraskes når de hører om Guds nåde og kjærlighet ...". Det er nett det som er preika si skapande (performative) oppgåve! Men då kan ikkje dette berre omtalast som eigenskapar ved Gud – han kan ikkje vera annleis, Gud som han er. Jo, det kan han! Jesus fekk oppleve det Langfredag. Det ubegripelege kan gripast på nytt når vi overgir oss, gjerne uttrykt med Marias ord: *Rabbuni*. Fleire peikar på at dette er det gamle aramaiske uttrykket, ikkje kvardagens "meister", men opphøgd: Min meister. Det ligg ein kapitulasjon i dette, som hos Peter, når oppgitt og overgitt blir eitt og det same: *Herre, du veit alt!* (21,17).

Er det intimasjon denne dagen? Truleg ikkje i kyrkjelydar med gudsteneste kvar søndag. Men dersom det ikkje har vore gudsteneste her etter Langfredag, høyrer det så absolutt med å ha ei innleiing til høgtidsvers og evangelietekst. Det kan gjerne innleisast med ord som: "Kjære kyrkjelyd! Jesus lever! Men enno har ikkje alle sett

det/gripe det ...". Intimasjon, høgtidsvers og evangelium – å "høyre saman" har fleire dimensjonar ved seg, her også ved at vi gjer/opplever noko saman. Det byggjer kyrkje.

Ja, det kan og bør faktisk bety noko også for preika om det var gudsteneste i går eller ikkje. I første tilfelle kan vi i sterkare grad dvela ved nye nyansar ved budskapen. Men uansett er dette dagar for Johannes sitt ørneperspektiv. Slik er proklamasjonen sitt vesen. Det er frelseshistorie som skjer. Difor må vi få med oss det som er sjølje bindeordet mellom første- og andredagens tekstar: Det gjeld om å "skjøna det Skrifta seier" (v 9). Jesu oppstode er i Guds frelsesplan, profetert om på førehand, vitna om når det skjer, og trudd når vi har "sett"; jfr. dei mange fasettar dette ordet har i påskedagens tekst.

Når Maria til slutt kan forkynna den glade budskapen, er Jesus blitt "Herren". Det er også preika sitt mål.

Mogeleg disposisjon:

Hovudsak: Sorga skal vendast til glede (deretter: Intimasjon og høgtidsvers)

1. Maria si sorg uttrykkjer ei dobbel sorg: Tap av ein ven og tap av ikkje-oppfylte lovnader.
2. Maria si glede er også dobbel: Jesus lever og Jesus er Herre – etter skriftene.
3. Maria si helsing må berast vidare ut, forkynast til fjerne kystar: Soning er gjort – til forsoning!

Her er mange salmar å ta av på slik ein dag. Mellom dei bør "Som den gylne sol frembryter" (N13 190), og særleg den oppsummerande takken i vers 7 for alle gåver som spring ut av oppstoda, vera med!

EGIL MORLAND
FØRSTEAMANUENSIS, NLA
EGIL.MORLAND@NLA.NO

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, førstelektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Bokmeldingsansvarlig: Postdoktor Kristin Graff-Kallevåg. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg.

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord. Innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 590,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 800,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 8220.02.93882. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>